СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 170. Джерзі Сити, Н. Дж., середа, 1-го вересня 1943. No. 170. Jersey City, N. J., Wednesday, September 1, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. 4-0807 — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

27 МАЙНЕРІВ ДІСТАЛИ ПО 6 МІСЯЦІВ ВЯЗНИЦІ ЗА ПІДМОВУ ДО СТРАЙКУ

ПИТСБУРҐ (Пенсилвенія). — Тут скінчився перший судовий процес за зломання постанов протистрайкового федерального закона. Обвинувачених було 30 майнерів за агітацію до страйку. З них 3 лежить у шпитали, й тому не могли прибути на розправу, а 27 дістали присуд по 6 місяців тюрми. Федеральний суддя Скунмейкер, видаючи присуд, сказав: „Америка занята ґльобальною війною. До помочи обовязані не лише вояки, але й кожен інший громадянин. Тому уряд мусів видати відповідний закон." Засудженим відложено кару на три роки, а тимчасом поставлено їх у стан проби. Всі засуджені є членами юнії Злучених Майнерських Робітників Америки.

ЗГИНУЛО 20 ОСІБ У ЗАЛІЗНИЧИЙ КАТАСТРОФІ.

ВЕЙЛЕНД (Ню Йорк). — Поспішний потяг Лаканнна Лимитед наїхав на льокомотиву тягарового поїзду недалеко цієї стації. Внаслідок зудару згинуло 20 осіб, покалічених нараховують на 75. Потяг їхав з Ню Йорку через Бофало до Шікаґа.

ЖНИВА НА 43% ОБИЛЬНІШІ НІЖ У ПЕРШІЙ ВІЙНІ

СТ. ЛУИС. — Секретар рільництва Викард у своїй тут виголошеній промові подав до відома, що цьогорічні жнива, а до жнив він зарахував теж і продукцію худоби, є на 43% обильніші, ніж були в часі першої світової війни. Пересічно теперішні жнива теж ліпші на одну третину від жнив в роках 1934-1939.

ОДНІ ЖИДИ ЗА СВОЮ ДЕРЖАВУ В ПАЛЕСТИНІ, ДРУГІ ПРОТИ НЕЇ.

НЮ ЙОРК. — У часі жидівської конференції, що тут зібралася, піднесено домагання, щоб таки ще тепер, у часі війни, ратувати жидів зпід націстівської окупації, бо всі вигинуть. Д-р Хаїм Вайцман, предсідник Світової Сіоністичної Орґанізації, прислав телеґраму з Лондону, а в ній поставив домагання, щоб Палестину перемінити на жидівську державу згідно з колишньою декляраціею лорда Болфура. Вайцман радитг не здаватися на обіцянки, а зажадати відразу акції.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Недавно зорґанізована Американська Рада для Юдаїзму видала до Обєднаних Держав зазив, щоб як найскорше перенести жидів з держав Осі, але водночас рада скритикувала плян інших жидівських ґруп, щоб для цієї цілі творити жидівську національну державу в Палестині. Рада домагається, щоб Палестина була незалежною державою з демократичним урядом та з автономними правами для жидів, християн і магометан.

ПРЕЗИДЕНТ ПОВЕРНУВ ДО ПРАЦІ.

ВАШИНҐТОН. — Після короткого відпочинку в неозначеній місцевости по скінченню конференції у Квебеку, президент Рузвелт повернув до праці. Він приготовляється до дальшої розмови з британським премієром Чорчилем, а в міжчасі відбув уже наради з начальниками департаментів. Найбільшу увагу звернула преса на конференцію з Елмером Дейвисом, головою Бюра Воєнних Інформацій.

АМЕРИКАНСЬКІ ЕКСПЕРТИ НЕ ВІРЯТЬ У СКОРУ КОНФЕРЕНЦІЮ З РОСІЄЮ.

ВАШИНҐТОН. — Хоч є повна надія на вияснення відносин між двома великим і Західними Державами й Росією, політичні експерти є того погляду, що не можна надіятися скорої конференції усіх трьох держав. Президент Рузвелт дістав уже ясні пропозиції про цілі такої конференції і можливо, що він їх переговорить з премієром Чорчилем на недалекій стрічі. Знавці вказують на конечність промощення дороги до порозуміння, щоб конференція випала успішно. Як зразок труднощів до порозуміння вказують на Фінляндію, яка просить Америку посередничити у заключенню мира з Росією. Таксамо різні поневолені народи мають свої бажання, з якими звертаються до Америки. Тому Америка ще не підготована до конференції для повного порозуміння з Росією.

МАЄ ЗАСТУПИТИ КОЛИШНЮ ФЛЬОТУ ДЕРЖАВ ОСІ.

НЮ ЙОРК. — Американський Інститут Торговельної Фльоти приняв плян акції американської торговельної фльоти, складений з 10 точок. Інститут домагається, щоб торговельна фльота підпомагала американську армію і воєнну фльоту у війні і в обороні краю, а після війни щоб переняла торговельні шляхи, які досі були під контролею держав Осі. Інститут домагається злуки американських мореплавських підприємств в одну цілість („пул") і задержання під американським прапором усіх кораблів, вибудованих грішми американських податковців.

NOTICE TO "UKRAINIAN WEEKLY" READERS

We regret to inform our readers that due to a shortage of paper and the need of an extra amount of it for an enlarged 50th anniversary issue of "Svoboda" which will appear on September 15th, "THE UKRAINIAN WEEKLY" WILL NOT BE PUBLISHED THIS WEEK.

Через Американський Міст до приязни з Канадою

ФОРТ СЕЙНТ ДЖАН (Бритиш Коломбія, Канада). — На мурованім гостинці, будованім із Стейтів через Канаду до Аляски викінчено великий міст понад Піс Ривер коштом Злучених Держав. Цей міст подарував американський уряд Канаді і з цієї нагоди відбулися тут церемонії при співучасти високих урядовців, представників армій та здвигу населення. Герберт Анском, міністер прилюдних робіт провінції Бритиш Коломбії, переймаючи міст на власність Канади, сказав такі слова: „В імени домінії і провінціонального уряду переймаю цей міст. Він буде ланкою, що лучить дві великі Держави Північно-Американського Континенту".

В ЛЕТУНСЬКІЙ КАТАСТРОФІ ЗГИНУВ КАДЕТ УКРАЇНСЬКОГО РОДУ

МАРІЯННА (Флорида). — Уже стверджено урядово, що підчас розбиття літака в часі службового полету з летунського майдану армії, а то біля місцевости Доналдсвил у стейті Джорджія, згинув летунський кадет Вилйем Р. Кузьма. Виявляється, що погибший є сином адвоката Василя Кузьми з Нюарку, відомого діяча серед цеї української громади.

І СЕКРЕТАР ГОЛ ПРОСТУЄ НАПАСЛИВІ ЗАКИДИ

ВАШИНҐТОН. — Секретар Стейту Кордел Гол із звісним темпераментом уродженця Тенесі вибух гострим запереченням проти закидів, начеб то він ворожо ставився до Росії. Він назвав такі закиди „монструальними й діявольськими видумками". Вістра його вибуху звернене проти Дру Пірсона, звісного радіо-коментатора і колюмніста в синдикованих ґазетах. Заперечення поголосок вийшло далеко сильніше з уст Гола ніж спід пера асистента Адольфа Берле. Гол сказав, що неправдою є, начеб він, Гол, бажає, щоб Росія крівавилася до смерти і тому відправлено Сомнера Велеса зо становища підсекретаря стейту, який буцімто заступав про-російський напрямок у його департаменті.

Націсти перебрали всю владу в Данії, арештували уряд, інтернували короля

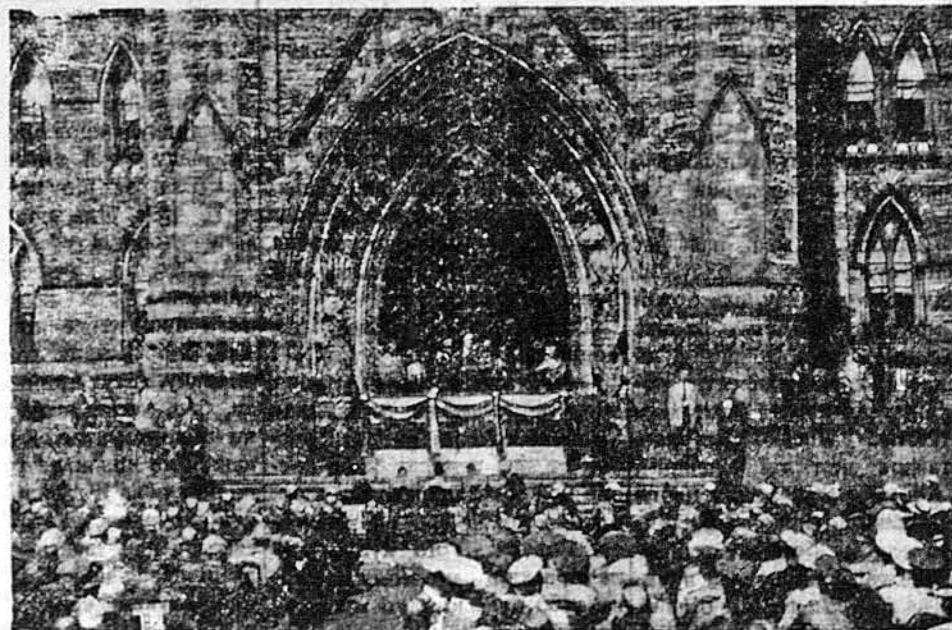
СТОКҐОЛЬМ (Швеція). — З цього, що подають втікачі з Данії, чи що передає данське радіо, можна виробити собі тільки деякий погляд на хаос і терор в Данії. Отже виявляється, що данський кабінет міністрів, як і премієр Ерік Скавеніюс, уступили та зістали арештовані німецькою окупаційною владою, що перебрала всю управу столиці й краю у свої руки, включно з судами. Ось той переворот застав данського короля Христіяна X. поза столицею в Сорґенфрі, де він перебував на літнім відпочинку. Там мало прийти до стріляниии між німецькими вояками і королівською сторожю. Німці мали інтернувати короля і цілу його родину в іншій місцевости. Теж арештовано велике число визначних політиків, професорів і журналістів, а зокрема жидівських біженців. Ще кажеться, що загинуло багато визначних данців, коли пробували втікати до Швеції на малих човнах, які німці бомбардували з літаків і потопили.

НАПРУЖЕННЯ МІЖ НІМЕЧЧИНОЮ І ШВЕЦІЄЮ ЗБІЛЬШАЄТЬСЯ

СТОКҐОЛЬМ. — Німецька преса зачала дуже гостро атакувати шведську невтральність, а особливо шведську пресу, закидуючи їй, що поводиться „ароґантно й провокативно". Це в звязку з затопленням німцями двох рибацьких суден. Німецька преса пише, що це сталося тому, що ці човна знаходились у воєнній полосі, та „шпіонували" в користь Аліянтів. Каже, що й ціла шведська преса є „про-аліянтська", та що Німеччина цього довго терпіти не буде.

ПАНІ РУЗВЕЛТ ВІДВІДУЄ ШПИТАЛІ З АМЕРИКАСЬКИМИ ВОЯКАМИ

ВЕЛИНҐТОН (Нова Зеляндія). — Пані Елинор Рузвелт, дружина президента держави, прибувши до Нової Зеляндії як відпоручниця Американського Червоного Хреста, відвідує американські шпиталі, що є близько бойових ліній. Вона не має слів похвали для американських норсок, що пильнуть ранених вояків. Зокрема підкресляє мужність воящтва, що переносить невигоди і болі з усміхом. Каже, що жінки, що займаються шпиталями і пильнують ранених вояків, доказують чудес і заслугують за свою працю і посвяту на найвище признання.

ЗДАВАЙТЕСЬ ВІДРАЗУ, ОСТЕРІГАЄ ПРЕЗ. РУЗВЕЛТ ДЕРЖАВИ ОСІ. — Сцена представляє вхід до канадійського парляменту в Отаві, Канада. Вхід знаходиться у стіп Вежі Мира і там влаштовано приміщення для виголошення промови през. Рузвелта до членів парляменту і публики. У тій промові, як відомо, президент Рузвелт звернувся до Держав Осі з осторогою, щоби війни не проволікали, а здались відразу тепер, бо в такому випадку ще можуть рахувати на якусь поблажливість з боку Аліянтів.

СОВЄТСЬКІ ВІЙСЬКА ЗАНЯЛИ ТАГАНРІҐ, ОКРУЖУЮЧИ НІМЦІВ, ЩО ВІДСТУПАЮТЬ З ПОСПІХОМ

ЛОНДОН. — Совєтська літня офензива дійшла до кульмінаційної точки, бо здобуто сильним і наглим наступом дуже важну позицію са полудні, себто місто Таганріґ над Озівським морем. Військові знавці кажуть, згідно, що це є найбільший успіх, бо заняття Таганрога має ще більше значіння ніж заняття Орела, Білгороду, чи навіть Харкова. Втративши Таганріґ, який вдержували німці великими зусиллями два роки, вони тепер змушені на полудні відступати на цілій лінії. Але й той відступ тепер загрожений, бо совєтські війська окружають їх з заходу. Значить, що наслідки втрати Таганрога готові бути для німців катастрофальні.

Пропали надії на кавказьку нафту.

Якби дальші події на цьому фронті не розвязувались, одно певне, що вже пропали німецькі надії дістатись на Кавказ і діставати звідтам потрібну їм нафту. А це прецінь було одною з головних цілей наступу на полудневий схід. Про це говорив нераз сам Гітлер, як німецькі війська появились над Підкавказю, зґл. на Кубані. Тоді націстська пропаґанда розписувалась широко про нафту та інші багатства, що станують незабаром до розпорядимости німців.

Готові відступати аж до Дніпра.

Британські воєнні знавці кажуть, що совєтсько-німецька війна ведеться тепер на фронті, що має 400 миль і находиться весь на українській території. На цілому тому фронті Совєти наступають, а німці відступають. З втратою Таганрогу не лишається німцям ніщо інше, а ратуватися сильною обороною над Дніпром. І так, кажуть вони, мабуть і буде, що новий фронт буде вздовж цілого Дніпра. Літня офензива, кажеться далі, коштувала Совєти багато жертв. Військо мусить мати сякий такий відпочинок. Треба наладнати комунікаційні шляхи та постачання. Значить, що якщо думати про нову совєтську офензиву, то вона готова зачатись пізною осеню. Але, кажеться далі, годі передбачити, що в Совєтах може статись. Значить, що може й та офензива буде таки далі продовжуватись.

БЕЗ ГОМОНУ, АЛЕ ЗДОБУВАЮТЬ ПОЗИЦІЮ ЗА ПОЗИЦІЄЮ.

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В АВСТРАЛІЇ. — Юнайтед Прес подає, що з боїв на Полудневому Пацифіку нема ніяких голосних звітів. Ніщо там не реклямоване. Але проте так є, що бої ідуть, а американські частини усувають японців раз-у-раз з становищ, здобутих ними в перших початках війни. Центр Соломонських островів, Кольомбанґара, що є ще одинокою там японською позицією, є тепер місцем операцій. Американці заняли знову новий остров, звідки буде можна оперувати проти японців. Все це є вступні операції, які треба конечно перевести і вигнати японців з тих місць, заки зачнеться велика офензива, яку Аліянти там підготовляють.

СТАЛІН ПРО ТАГАНРІҐ.

МОСКВА. — У своїм деннім приказі до армії Сталін підкреслив, що здобуття Таганрога звільняє цілу Ростівську округу. З нагоди цеї перемоги зарядив салют з 124 гармат, що віддали по 12 сальв.

НАЦІСТІВСЬКИЙ ТЕРОР ЗБІЛЬШАЄДЬСЯ З КОЖНИМ ДНЕМ.

ЛОНДОН. — З усіх країв, що опинились під націстською окупацією, доносять про збільшену активність підпільних організацій та про саботажі. Разом з тим збільшився і німецький терор. З Польщі, Бельгії, Голяндії та Данії доносять про нові масові арешти та розстріли.

НАПОМИНАЄ ФРАНЦУЗІВ.

МАДРИД. — Полевий маршал фон Рунштедт, німецький начальний командант над обороною перед аліянтською інвазією на заході, звернувся до маршала Петена і премієра Лявалят, що стоять на чолі французького уряду в Віші, з осторогою, що кожне французьке місто й село буде відповідальне за бунт, піднятий в часі такої інвазії. Ще кажуть, що фон Рундштедт зажадав вислання до концентраційних таборів усіх мужчин, від 16 до 60 років, що їх німецька окупаційна влада вважає за підозрілих. Теж доносять з Швайцарії, що в цілій Франції повно саботажів.

НАГАРОДЖЕНО 23 ЛЕТУНІВ.

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА НА ПАЦИФІКУ. — Відзначено хрестами заслуги (Дистинґвишд Флаінґ Кросес) 23 американських летунів, що відзначились в боях з японцями на полудневo-західньому Пацифіку.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

50 років „Свободи"

Дня 15. вересня, себто саме в половині цього місяця, скінчить наш часопис 50 років свого існування. Яку він за цей довгий час сповняв громадську службу, писати в цій статті не будемо хочби тому, що це неможливо описати кількома чи кількадесятьома реченнями. І навіть не про те нам тут іде.

Ціль наша звернути ось тою пригадкою увагу цілого нашого запалу на цю небуденну в нашому життю подію. Ціль наша дістати якнайбільше спогадів, статей, голосів чи завваг про „Свободу" від нашого громадянства, від читачів, а зокрема від членів У. Н. Союзу бо вони є власниками цього часопису. Ціль наша заставити читачів, а в першу чергу членів У Н. Союзу, зацікавитись ближче хочби матеріяльним положенням, в якому цей наш часопис опинився по 50 роках своєї тяжкої народної служби, бо й це важне, якщо хочемо вдержати часопис хоч частинно на такій висоті, на якій ми бажалиб його бачити.

Ось і тому просимо читачів, а вже найбільше тих найстарших, щоб надсилали нам спогади, звязані з Свободою, а з яких видно булоб, як вона впливала на наше життя, чи як впливало це життя на неї. Надсилайте нам читачі й те, якими живете почуваннями, коли тепер читаєте ґазету. Ми свідомі цього, що певно добачите в ній і много недомагань. Та як їх завважите, застановіться над ними. Вдуматесь глибоко в отсі недомагання одинокого українського народнього щоденника на американській півкулі. А можливо, що тоді пізнаєте, що ті недомагання це властиво недомагання цілого нашого загалу. Бо чи так не є, що ми ще й досі не навчились належито цінити свою пресу чи книжку? Та що назагал мало за них дбаємо й мало ними интересуємось? І саме тому, що якщо навіть у таких обставинах якийсь український часопис виказує, що на протязі такого віку як 50 років його не зломили ніякі недостатки і злидні, ні бурі й громи, яких було повно від самих початків існування, то чи це не є великим здобутком? І чи не вартує нам хоч тепер подбати, щоби той здобуток скріпити і поширити?

Знаємо, що в часі війни всьо подорожіло. Знаємо, що всюди часописи понідносили передплати і далі їх підносять. Та ми не піднесли її для цеї подавляючої більшости читачів, що є членами У. Н. Союзу, бо для них встановляє належність за „Свободу" Конвенція У. Н. Союзу. Ось того рішення ми змінити не можемо. Але є вихід з цього. І то дуже легкий. Бож той Союзовець, що цінить „Свободу", відчуває її потребу і бажає їй розвою, може сам з доброї волі дати хоч раз у рік жертву на „Свободу". Може дати добровільно частину того, що він повинен би і так заплатити титулом передплати, якби вона була така, якою повинна бути. Подібним способом удержувано „Свободу" в перших роках її істнування. І так можнаб свідомому громадянству допомогти „Свободі" видержати воєнну кризу і мати фонди на те, щоби її поліпшити додатковим і новим матеріялом, за який треба платити, а засобів на те нема тепер ніяких. Навіть так є, що якщоб ціни за папір та інші речі, получені з видаванням часопису, ще далі пішли вгору, то ми не моглиб вдержатись і на тому, на чому стоїмо. Значить і в такому випадку требаб загальної громадської допомоги, бо інакше треба би часопис далі вкорочувати.

Подумаймо над тим усім тими днями, коли отсе минає 50 років істнування „Свободи".

За „реалістичний" підхід

У Вашингтоні мають зачатись наради, що мають доповнити Квебекську Конференцію під політичним оглядом. Саме з тим і звязана подорож британійського премієра Чорчила до Вашингтону. Так пишуть. І твердять, що коли радитимуть над „політичними справами", то цілком певно в першу чергу над тим, як порозумітись у тих справах з Сталіном, чи як їм зійтись на спільні наради з совєтськими представниками.

Покищо не знати, що врадять. Але дуже цікаве те, що пише з Лондону на тему ось такого політичного порозуміння Реймонд Денієл, кореспондент часопису „Ню Йорк Таймс", що підходить до цеї справи дуже реалістично.

Як відомо є повно таких, особливо тут в Америці, що постійно повторяють совєтську пропаганду і слова самого Сталіна, що властиво тільки сама одна Росія проливає кров і поносить властивий тягар боротьби з Гітлером. Ось на тому „сентименті" базують деякі негайну потребу порозуміння з Совєтами.

Згаданий кореспондент, поминаючи суттєву помилковість ось таких балачок, дораджує залишити „сентимент", а братись за реалістичний підхід.

Думаючи реалістично, пише Денієл, муситься признати, що „Росія воює на свій лад для своїх власних цілей". І Росія не пішла до війни „з любови до демократичних ідеалів", ні задля „ніяких інших ідеалів", а „просто тому що зістала нападена".

Далі Денієл стверджує ще й те: „Росія воює сьогодня по стороні свободи і демократії, але з цього не виходить, що її цілі й намагання є в цілковитій гармонії з тими, які мають Злучені Держави і Британія".

Певне є, що всі ті три держави мають „спільного ворога", але цілком непевне, як є у них щодо „спільної цілі". Росія, пише Денієл, ніяк не хотіла йти до війни. Вона вела „опортуністичну" політику і веде її й тепер, як уже зістала змушена воювати. Як Аліянти не схотіли дати згоди на совєтські претенсії до балтійських держав та інших територій, що вона їх потребувала з „стратегічних зглядів", то вона пішла з Німеччиною. А тепер каже, що події виказали слушність її домагань, але далі непевна, чи і тепер Аліянти на це згодяться. До цього треба ще додати, що теперішні „стратегічні домагання" Совєтів є уже більші й сягають до Адрійського моря, зглядно до Балкану.

Опортуністична політика Совєтів, пише Денієл, навіть не заставляє їх опрокинути націстську пропаганду в справі сепаратного миру між Німеччиною і Совєтами, хоч це повинно бути зроблене ради спільного добра. Але, каже Денієл, в тому випадку нема дійсної небезпеки, бо Сталін не заключить мира з Німеччиною так довго, поки не буде знищена німецька воєнна сила, або поки не переберуть владу в Німеччині комуністи або такі елементи, щодо яких Сталін буде певний, що вони відносяться до Росії приязно.

Денієл видвигає ще одно для реалістично думаючих:

Сталін пильно стежить за тими, хто хотів би господарити в Европі. Він дуже цікавий, яку то демократію хочуть бачити Аліянти в Европі. І що за федерації. І як є з тим, щоби самі народи могли рішати, яка має бути в них форма правління.

На те все Сталін має свою власну концепцію. Але тепер требаб погодити думки і пляни Аліянтів з думками і плянами Сталіна. Якжеж це зробити? Чи не поділились би сферами впливів? Кожний по свому і на свому.

Про те останнє, як пишуть, готові найбільше говорити на тих „політичних нарадах", що малиб уже бути разом з совєтськими представниками.

ТОМУ 50 РОКІВ

З цеї нагоди, що в тому місяці мине 50 років істнування „Свободи", хотілиб ми пригадати теперішньому поколінню дещо з нашого минулого. З того, як розвивалось наше народнє життя, якими думками жило наше громадянство, що воно творило. Передаватимемо це час від часу, принаймні раз у тиждень, у формі новинок сперед 30 років. Себто з життя такого часу, який нам тепер легко розуміти без ближчих пояснень. Хочби тому, що живе ще між нами багато піонірів нашого народнього життя, а вони можуть легко давати на місцях ближчі пояснення тим, що захотіли би такими давними подіями, думками чи проектами ближче зацікавитись.

Будемо теж пробувати передавати з „Свободи" новинки що відносяться до життя українського народу сперед 30 років у цілому світі, а з яких буде можна пізнати, що й де думали українські люди та що робили.

Таким чином буде можна пригадати собі багато цікавого, що діялось в американсько-українськім життю, чи в Америці взагалі, але теж і між українцями деінде, чи в світі взагалі.

Не буде в тому нічого сенсаційного, бо не про те нам іде, і за таким матеріялом шукати не будемо. Буде головно те, що становило суть нашого тутешнього народнього життя в Америці. Буде те, чим був занятий ум нашого старшого покоління. Багато з тих різних думок і проектів цього покоління не здійснилось, бо не стало сил і матеріяльних засобів. Багато було писане під впливом подій, що викликували хвилеве одушевлення і завзяття. Але й це належить до історії нашого життя. І це теж вартує по можности пригадати, а вже сам читач хай виробляє собі з цього образ минулого.

Проф. Микола Чубатий.

ЗАМАЛО Є ЗНАТИ СУХІ ФАКТИ, ТРЕБА РОЗУМІТИ ІСТОРІЮ УКРАЇНИ

Багато таких, що знають, а мало таких, що розуміють історію.

В приватних розмовах, при писанних чи публичних дискусіях на ніяку науку не покликуються люди так часто, як на історію. Для одних покликуватися на досвід з історії це проста фраза без значіння, другі мають на думці якісь історичні події та з порівнання подій витягають внески нерідко цілком фальшиві. Такі фальшиві заключення люди часто навіть завзято боронять та все покликуються на історію, не знаючи цеї основної справи, що це замало знати історію, її треба основно розуміти. Відноситься це так само до історії українського народу.

Не говорю до таких, що історії не знають, не навчилися самих історичних подій, тому баламутять. Тяжко говорити й до таких, що для своїх якихсь там цілей історію перекручують, але говорю до таких, що самі факти з історії українського народу навіть знають, й то незле знають, навіть мають добру волю дійти до правильного її розуміння, а проте не всилі дійти до правильних заключень. Причина цього та, що одна справа є знання фактів з історії України, а що інше їхнє розуміння.

Чи історія когось чогось вчить?

Старі народи, римляни та греки, що положили фундамент під нашу цивілізацію, говорили, що історія є вчителькою життя, себто, що з минулого народу, з історії, можна витягати науку для майбутніх поколінь. Це велика та основна правда дарма, що життя вчить нас, що люди так мало користають з науки цеї вчительки життя, історії, і так надто часто повторюють помилки своїх попередників. Тому навіть дехто зневірюється у вартість історії для науки життя.

Деж правда? Чи історія дійсно когось чогось може навчити? Чи, можливо, брати собі досвід з минулого народу це безвартісна річ?

Історія цілком певно є вчителькою життя, але причина так лихих вислідів з цеї науки є та, що багато людей тільки думають, що вони історію знають; вони знають події, але історії не розуміють. Не вміють ухопити тих законів, якими поступають одні чи другі народи, не вміють зрозуміти, що серед змінених обставин треба видобувати змінені заключення, відповідні до тих змін, а не поступати вперто та безмисльно, так немовби тих змін не було. Іншими словами, історія це добра вчителька життя, тільки, що вона має забагато тупих або нечесних учнів. Одні не всилі зрозуміти ділання історичних законів, другі з якихсь там, не все ідейних, причин не хотять їх розуміти, тому й висліди з тої науки історії нерідко фатальні та для українського народу прямо трагічні.

Треба мати відкриті очі

Теж і на історію українського народу треба мати відкриті очі. Треба зрозуміти закони, по яких пливе життя українського народу вже тисячу літ тільки його історичного істнування, вкінці треба розуміти ті переміни, що вже за нашої історичної памяти наступили у Східній Европі, де теж лежить українська земля. Вкінці не треба бути засклепленим сектантом з думкою про незрушимість власного думання, але з життя та з історії витягати внески відповідні до змінених обставин. Тільки тоді й з української історії вийде правильна наука. Передовсім нам треба пізнати основні історичні закони, що управильнюють істнування та життя українського народу в полудневo-східній Европі. Про ці закони українського історичного істнування хочу говорити.

Перший закон української історії — це боротьба за українські багатства.

Першим фактом, немов засадничим, в розумінню української історії є це, що український нарід від тисячів літ заняв найбагатшу землю в Европі, яку йому його бідніщі сусіди хотять відібрати. Це робили в доісторичні часи скити, сармати, готи; в історичні часи гуни, авари, татари. Це саме робили тай ще нині роблять поляки, москалі, румуни та мадяри. Одні хотять захопити для себе тільки частинку української землі, бо на більше за слабі. А сильний московський нарід хоче захопити цілу українську землю та її використати на свою власну користь та на ще більший розріст своєї національної потуги. Колись було інакше; поляки хотіли цілої України, москалі частини, бо відношення сил було інше. Це є річ основна, всякі інші справи це димна заслона для обманення світа та заінтересованого українського народу.

Другий закон української історії — це охота сусідів знищити власника українських багатств.

Другим основним фактом є, що кожен сусід хотів би, щоб українського народу не було на тій частині України, яку він собі приготовив на зїдження. Це конечно потрібне, бо ніколи його посідання вибраної частини України не буде запевнене, як довго істнуватимуть власник тої землі та його діти, що при кожній пригожій спосібности впімнуться за свою власність та схочуть окупанта-інтруза викинути з української землі. Такою спосібністю є звичайно війна, в яку один із окупантів чи всі разом вмішані. Тому теж в часі теперішньої світової війни йде найбільше шалена агітація ворогів українського народу та запроданих своїх людей, щоб нічого не робити для оборони прав українського народу на його власне національне життя.

Третій закон української історії, це що способи сусідів, як винищити український нарід, є різні.

Третьою основною справою в розумінні української історії є факт, що способи сусідів, в який спосіб винищити український нарід на цілій чи на частині його території є і були різні. Найбільше диким способом винищування українського народу на його власній землі сусідами — це фізичне винищування українських людей, зменшення природного приросту, виселювання українців поза границі України та на їх місце населювання сусідських поселенців. Це все малоб змінити національне обличчя української землі. Першим способом колись послугувалися татари, та ніхто в українській історії не стосував цього першого способу в таких великанських розмірах, як червоні москалі впродовж останних двадцять літ.

Всеж таки фізичне винищити біля трицять пять міліонів плодовитого населення це не така зовсім легка річ, тому москалі стосують ще рівночасно другий спосіб, знищивши український актив, бажають затирати різниці поміж українським народом та московським, щоб українець себе вважав спершу таким ні псом, ні бараном — малоросом — та щоб позволяв добровільно

(Продовження на ст. 3-ій)

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

28)

— Ви, певно, всі з одного села, що побратимаєтеся, — сказав Бендьо, дивуючись зрештою, що старі чоловіки побратималися з молодими, бо по селах звичай, що тільки ровесники побратимають ся між собою.

— Ні, ми не з одного села, — відповів Басараб, — а так, побратимаємося в іншім способі. Зрештою, сідайте, будете видіти. А якби вам схотілося, то можете й ви пристати до нашого побратимства.

Бенедя ще дужче здивувало те вияснення. Він сів, не кажучи нічого й чекаючи, що то з того буде.

— Побратиме Деркачу, — сказав Андрусь Басараб до „карбового" — пора нам узятися до свого. Де твої палиці?

— Зараз тут будуть, — відповів Деркач, вибіг до сіней і вніс відтам цілий оберемок тонких ліскових палиць, звязаних ужівкою[30] докупи. На кожній палиці видко було більші або менші карби, одні попри одних, так, як це роблять хлопці, що пасуть гуси і на палицях значать собі карбами, скільки у котрого гусят.

— Закарбуй на Леона те, що повідав Синиця, — сказав далі Басараб. У хаті між тим зробилася тиша. Всі посідали, де хто міг, і глядили на Деркача, котрий сів собі на припічку, положив палиці коло себе, виняв зза ремени ніж і, видобувши одну палицю, витяв на ній ще один карб до багато інших давніших.

— Готово, — сказав Деркач, сповнивши це і встромивши палицю знов у звязок.

[30] Ужівка — шнур.

— А тепер, побратими мої милі, — сказав Андрусь, — розповідайте за чергою, хто за цей тиждень зазнав, видів або чув яку кривду-неправду. Хто її зробив, кому і за що, розповідайте все, щоби, як наповниться міра наших кривдників, як прийде наш час і наш суд, кожному його відміряно по правді!

Хвилю тихо було після тої відозви, далі заговорив старий Стасюра.

— Прийде, кажеш, наш час і наш суд... Хоч я, бачу, не дожду того дня. Ну, але бодай ви, молодші, діждете... То вже щоби відміріти кожному по правді і справедливости, послухайте, що я чув і видів цього тижня. Йосько Бергман, наставник при тій „кошарі"[31], що я в ній роблю, зновь цього тижня бив чотирьох робітників, а одному бойчукові-липяровi вибив палицею два зуби. Та й за що? За те, що бідний бойчук, голодний та хоровитий, не міг двигнути відразу повного коша глини!

— Карбуй, Деркачу! — сказав Андрусь рівним і спокійним голосом, а тільки очі його заблестіли якимсь диким огнем.

[31] Кошара — робітнича казарма.

— Той бойчук, — говорив далі Стасюра, — дуже добра душа, і я був би привів його до „господи", тільки що десь, видко, заслаб, не був уже вчора на роботі.

— Приведи, — підхопив Андрусь. — Чим більше нас, тим більша сила, а ніщо так не вяже людей докупи, як спільна нужда і спільна кривда. А коли сила наша буде достаточна, то й суд наш буде близький, чуєш, старий?...

Старий кивнув головою і говорив далі:

— А Мотьо Крум, касієр, знов не доплатив робітникам з нашої кошари по пять шісток за цей тиждень і ще грозив кожному, що нажене з роботи, коли посміє впоминатися. Говорять, що купує яму на Мразниці і що йому не ставало 59 ринських, то мусів це при найближчій виплаті здерти з робітників.

Старий мовчав хвилю, поки Деркач винайшов палицю Мотя Крума і затяв на ній новий карб. Опісля говорив далі:

— А от учора йду попри шинок Мошка Фінка. Слухаю, що за крик? Аж то два Фінкові сини притисли до кута якогось чоловіка, вже підстаршого, та й так бють, так дюшать кулаками попід ребра, що чоловік уже лиш хрипить. Ледве якось його пустили, не міг уже йти сам дорогою, а як харкнув: кров... Узяв я його, веду та й питаю, що за нещастя, за що так скатували?... „От біда моя", — відповів чоловік та й заплакав. — „От я, — каже, — через тиждень трохи задовжився у того проклятого шинкаря, гадав, що дістану гроші та й виплачу. А тут прийшла виплата, бац, касієр мене чи забув, чи що, не читає. Я стою, чекаю; вже виплатив усім, а мене не кличе. Я щойно пустився йти до нього, спитати, що то таке, а він шасть і замкнув двері перед носом. Що я гримай, стукай, кричи, пропало. Ще й випали слуги та й мене в плечі, „що ти тут, пияку, бреверію[32] робиш!..." Пішов я. Здибаю опісля касієра на вулиці і до нього: чому ви мені не виплатили? А той визвірився на мене, а далі як не крикне: „Ти, пияку якийсь, будеш мене на дорозі напаствувати! Ти де був, як виплата була? Я тебе тут не знаю, там допоминайся плати, де й іншим платиться!" Ну, а нині каса заперта. Я зголоднів, іду до Мошка зїсти дещо наборг, поки гроші дістану, а ті два ведмеді та до мене: „Плати та й плати за те, що ти набрав!" Що я прошу, проклинаюся, розповідаю, яка річ, та де! Як мене приперли до кута, то, адіть, трохи душу з тіла не вигнали!..."

[32] Бреверія — сварка.

— Карбуй, Деркачу, карбуй! — сказав твердим, грізним голосом Басараб, вислухавши з затиснутими зубами цього оповідання. — Бутають[33] чимраз дужче наші гнобителі, знак, що кара вже висить над ними. Карбуй, побратиме, карбуй живо!...

[33] Бутати — гордитися, перебаранчати, ставати бутним, зухвалим.

(Дальше буде).

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАННЯ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

„На берегах Балтійського моря судять засади свободи"

Оце наголовок статті, яка живо дотикає Балтійські держави, а має засадниче значіння теж і для інших поневолених націй, включаючи й Україну. Її написав дон Люіджі Стурцо, провідник італійських католиків, котрий ще в початках розвитку фашизму в Італії вмів виїхати зо свого краю до Південної Америки. Його стаття, поміщена в тижневику „Амеріка" без коментарів. Подаємо її в скороченню.

Багато людей споміж Аліянтів — пише Стурцо — ще не позбулися страху, що таки прийде до знищення незалежности Балтійських держав. Вони також бояться викидів сумління за те, що мусять згодитися на скасування їх незалежности. Дискусія над цією справою тепер припинена з двох причин. Дехто думає, що на це нема ради, а дехто вважає, що ця справа ще недозріла. Одначе автор вже тепер хоче в цілости представити цю справу, щоби виказати її наслідки.

Коли нація вважається нацією?

Чи можна сказати, що Естонія, Латвія та Литва осягнули національну й політичну особовість? Оттаке питання появляється час від часу в газетах. Але ніхто не підносив цього питання 4 роки тому, коли ці держави мали всюди дипльоматичне представництво; коли брали участь в нарадах Ліги Націй як суверенні держави і підписували договори з іншими державами, навіть з Росією. Від часу, як їх території занято в початках теперішньої війни, деякі журналісти, політики та світові міняйли запитують, яка є рація для існування цих держав. Треба ствердити, що кожна нація, яка має свою мову, свою власну культуру й історію, може бути меншиною в другій державі; а як ні, то може прибрати свою власну політичну особовість. Не дипльоматичне признання надає їй таке право. Це право є природне і тому воно є першорядне і самозрозуміле. Воно стає дійсним і рішальним ізза двох чинників, а саме: свідомість і воля (домагання) народу. Ці чинники роблять це право законно важним, а історичні випадки роблять його виконним. Це можна виказати на прикладі Ірляндії. Вона ніколи не стратила свого права до державности й незалежности. В ірляндців свідомість того права була все жива, а те само вже є вистарчальне, щоб оправдати їх довголітню історичну боротьбу за незалежність.

Російсько-німецький договір не обовязує Балтійські Держави.

Кажуть, що Естонія, Латвія й Литва рішилися на злуку з Росією в липні 1940. р., майже одноголосним плебісцитом, хоч вони обстоювали пошанування для своїх територіяльних прав, своєї релігії і своїх мов. Висліди були такі: Естонія дала 92.5% голосів, Латвія 97.6%, Литва 99.19%. Одначе хто може здаватися на плебісцит, переведений у воєннім часі під загрозою інвазії (яку частинно виконано), і зі страху перед голодом? Домагання голосування вказує лише, що Росія сама вважала Балтійські народи суверенними і тому жадала від них рішення, як вислову їхньої волі. Дальше: з точки погляду міжнародного права становище Балтійських держав не є скомпромітоване російсько-німецьким договором із серпня 1939. р. Тому, що (як це говорять по правничому) це була RES INTER ALIAS ACTA („справа полагоджена ким іншим"), а це значить, що Балтійські держави не підписали договору. Отже ця справа не дотикає їхніх прав, а плебісцит із 1940. р. не має правного значення, бо його переведено серед дуже неморального примусу.

Піддають під дискусію, чи Балтійські народи є дозрілі. Це не на місці. Самий факт існування має історичну вартість. Воно може бути знищене або власною волею, або ворожою силою. Чому напр. Куба, Сан Сальвадор, Панама або Ліберія мають бути незалежними державами, а не признавати цього Балтійським державам, коли одні й другі були незалежними законно і ще є в праві? А чи Чехословакія не повстала в тому самому часі як Балтійські держави? А чи не стала Альбанія незалежною щойно в 1912. р.? Коли єство прийшло на світ, ніхто не може усунути його, хіба через убиття. Одначе нації живуть так довго, як довго в них існує свідомість їхнього права на існування.

Що може повстати з дозволу на насилля?

В дальших виводах дон Стурцо ставить таке питання: Чи Балтійські держави можуть мати постійну незалежність саме тоді, коли Росія потребує території для своєї забезпеки і для свого приступу до моря? На це відповідає Стурцо: Коли би брати російські претенсії за підставу, тоді треба би признати оправдання претенсії Німеччини до Данії, Бельгії, Голяндії. Отже, як ми дамо вільну руку Росії, чому не дати такого самого права Китаєви? Чому не Великій Британії? Чому не Злученим Державам? Як Росія прилучить Балтійські держави, тоді Злучені Держави присвоють собі право до Пацифіку, і т. д. Тоді ми вернемося назад до політики попереднього століття, тобто до „рівноваги сили", доки знову якась велика держава не зломить самовільно цього ладу на шкоду інших народів.

Війни вибухають з двох причин — кінчить дон Стурцо: Або наїзник не респектує прав інших народів, або тому, що він вірить у свою власну перемогу. Коли після 30 літ вибухне Третя Світова Війна тому, що нема устійненого міжнародного ладу, то мабуть аж тоді згадають, що між іншими причинами нової війни була також ця, що знищено незалежність Естонії, Латвії й Литви. Ця справа тоді вийде на верх, як „первородний гріх" нового ладу, або ще гірше, буде це перше признання засади, що „сила творить право".

Замало є знати сухі факти, треба розуміти історію України

(Продовження зо сторони 2.)

а навіть помагав винищувати український нарід та використовувати багату українську землю в користь чужинецького панування. Різні є способи наблизити українців до москалів та затерти остаточно різницю, щоб українець став вважати себе чимсь дуже близьким москалеви, словом „малоросом" як було за царату, або членом якогось „радянського народу" як є тепер. Одно чи друге вело остаточно до тої самої цілі, до повного неістнування окремої української нації.

Поляки, румуни та мадяри, як люди таки ближчі до західного способу правління дещо рідше послугувалися ось таким фізичним винищенням українців тисячами чи міліонами; а навіть і вивозити їх не мали куди, бо не мали ні Сибіру, ні Туркестану. Зате польський уряд дуже радо попирав всяку добровільну еміґрацію українців з рідної землі до Бразилії, Арґентини, Параґваю та взагалі денебудь, щоб українців, оборонців власної землі, було якнайменше на українських землях. А знов поляки старалися українців польщити переводом на латинський обряд, бо українське католицтво та православія в тій частині України стали видимим знаком українства; хоч не кажу, що вони конечно мусять бути видимим знаком українства деінде. Рівночасно поляки насилали, наскільки їх економічні сили вистарчали, поселенців-колоністів на українську землю. Ціль цього всього була ця, щоби принайменше половина населення на тій українській землі стала польською, бо тим самим та земля навіки сталаб власністю польського народу. Скривити душу західного українця поляки навіть не забиралися, бо це було неможливе, не тільки через високу національну свідомість цеї частини українців, але також через маркантну різницю культур. Відомо, прецінь, що українці, католики чи православні, є приналежні до східної культури, поляки до західної.

Мадяри та румуни прямо мадяризували і румунщили дрібну частину українського народу, що діставсь під їх панування, з тою самою ціллю, що поляки, дістати на забраній частині України принаймене більшість неукраїнського населення.

(Кінець буде).

НАДІЛЕНО ПРЕЗИДЕНТА РУЗВЕЛТА ЩЕ ОДНИМ ПОЧЕСНИМ ДОКТОРАТОМ.— Ирл Атлону, генеральний губернатор Канади, відбуває як канцлер Юніверзіти оф Лондон церемонію з наділенням титулу почесного доктора права президентови Рузвелтови. Принцесса Еліс, дружина губернатора, є свідком цеї церемонії.

Похорон українського летуна

(Подає Королівсько-Канадійське Летунство).

ЛОНДОН — (Пресова Служба К.К.Л.) — На маленькім церковнім майдані в Англії стоїть навколо могили гурт старшин Королівсько-Канадійського Летунства й рядових летунів, слухаючи синьоризого священика, відмовляючого молитву за летуна, що там спочиває.

Відправа ця не урядова. Урядова відбулась давно, коли К.К.Л. віддавало остатню пошану одному із своїх членів. Ця відправа, це вже дальший поклін, добровільний, який українські канадійці на чинній службі в Британії віддають кожному із свого гурту, що спочив в англійській землі.

Зїзджаючись із усіх кінців Британії, подорожуючи на власний кошт, ці новоканадійці приходять віддати шану тим усім своїм побратимам, що на стільки відчули поклик своєї Канади до зброї, що за неї життя своє віддали. Прибувають вони, коли є змога. Кожна така надмогильна відправа, панахида, має свій окремий малий гурток людей, але про ніодного свого полеглого ці українські канадійці не забули.

Оця панахида, це в память сержанта В. М. Костенюка, летуна К.К.Л., із Саскатуну, убитого в бою, і тепер похованого в одній із найкращих закутин Англії. І не самітний він. Коло нього лежать багато інших канадійців, між ними три українські летуни: сержант В. Сокіл, сержант А. А. Дожек і сержант Е. Кузик. Їх батьки живуть.

Організує ці панахиди по кожнім своїм полеглім члені Т-во Українсько-Канадійських Вояків (Чинна Служба за Морем).

Основане минулого Різдва, у Манчестері. Це одинока між збройними силами Канади такого роду група. Її старшини всі в рядах, але має вона в своїх списках і старшин вищих ступнів. З невеликої групи 40 членів, Товариство розрослось до поверх 600 піхотинців, летунів і моряків, — як також має почесних членів із американського й британського війська.

Започатковано організацію в Манчестері, коли 11 тамошних українських сімей запросили до себе українських канадійців на кутю. Тоді постановлено з українських родин у Манчестері створити сталу групу, підшукано будинок, де Т-во має свій клюб і каптину.

Початкові фінанси Товариства виносили 15 фунтів стерлінгів, зібрані з членських вносів по 5 шилінгів і прибутку із розігравки, під час якої охотно даровано різдвяні дарунки для справи.

Від того часу Т-во одержало [illegible] від українсько-канадійських комітетів з Монтреалу й Вінніпеґу й тепер знаходиться в такім добрім фінансовім стані, що вже займається посилкою клунків з харчами для воєнних бранців і своїх членів в лічницях, поприте влаштовуючи ось-такі панахиди.

І вже тепер рухливий його заряд укладає з захопленням пляни відвічнити лічниці для своїх членів-виздоровців, коли скінчиться війна.

Періодично, під час свят, Товариство влаштовує спільні сходини в ріжних частинах Англії, на які прибуває звичайно понад 150 членів. Ніяких особливих привілеїв члени Т-ва за це не мають, але всі, що можуть собі дати раду з своїми відпустками й грішми, ідуть. За твердженням вістуна (капраля) Г. Ганчука, летуна К.К.Л., голови Т-ва, найбільша журба тепер у них та, як розстаратись відповідного для раптово зростаючого членства й таких підприємств приміщення.

НІМЦІ ЗРОБИЛИ В ҐДИНІ БАЗУ ВОЄННОЇ МАРИНАРКИ

СТОКГОЛЬМ, (ОНА). — Прибувші з Німеччини шведські моряки оповідають, що німці зробили з Ґдині базу воєнної маринарки. Кажуть, що туди нікого з чужинців не пускають і стережуть, щоби ніхто з робітників не виходив поза місто. Все польське населення німці вигнали з Ґдині до корінної Польщі, а їх доми і господарства сконфіскували. Ґдиня є тепер чисто німецьким містом і дуже важним осередком морської сили.

Моряки оповідають, що німці навіть назву перемінили і назвали Ґдиню Ґотенгафен, цебто пристанею готів. В місті панує німецька мова, як хто по німецьки не вміє, то поліція його арештує і веде на поліцію питати, що він там робить. Хто з поляків дав себе записати до третьої категорії так званих „фолькдайчів" і дістав дозвіл остатися в місті, то безумовно мусів зараз вчитися німецької мови.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ЙОНГСТАВН, О.

Враження з пікніку.

Український пікнік, що відбувся в нас дня 8. серпня, був у таких розмірах, що виглядав як Український День. Про нього багато писали місцеві газети в англійській мові, то варта, щоб і „Свобода" про нього згадала.

Це була забава з друкованою програмою. Були товариські забави, були і спортові пописи. За спортові змагання в яких брала участь дітвора, були визначені три нагороди. Крім того бавилися новими центами, підкидаючи їх у гору, щоб опісля діти могли їх свобідно вишукувати.

Але я загнався з дрібничками, а то треба було зачати інакше, щоби читачі мали ясний образ усього. Цей пікнік був улаштований відділом 230 У. Н. Союзу з нагоди 31-шої річниці його існування. А тому, що це час перед виборами на міські уряди, то поприч українців, яких було понад 300, прибуло багато не-наших, головно таких, що є кандидатами на різні становища. Отже для такої нагоди все було відповідно підготоване. Повно прапорів, американських та українських, повно афішів по деревах, головно коло площі, де відбулися народні танці, а відділові урядники мусіли добре звиватися, щоби виконати програму. І так гром. М. Мушинський уставляв дітвору до перегонів. Ю. Присташ і С. Мош були суддями для роздавання нагород, а Іван Бріан і Павловський кидали центи вгору.

Коли надїхало вантажне авто з голосниками до промов, наш предсідник відділу Іван Бріяц привитав усіх гостей, а потім покликав до голосу промовців. І так говорили по черзі: посадник міста Йонгставн, Вилієм Б. Спеґнолі; мер сусіднього містечка Стродерс, В. А. Стрейн, а дальше: Артур Виліємс, Джеймс Кеннон, Ралф О'Нейл, Артур Ґондрі; крім того заступник посадника Фред Ваймер, шериф Елсер і судця Бекенбак ходили поміж дітей і роздавали тикети на морожене („айскрім"). Було повно радости й забави.

Кінцеве слово виголосив новий наш парох, о. П. Олексів. Він подякував чужим гостям за прибуття на свято (по англійськи), а потім звернувся до української публики і показав на прикладі, як нас чужі шанують, коли ми викажемо солідарність і єдність.

На пікніку були українці з Йонгставн, а також із Шарон і Ферель. Забава йшла добре, але було замало обслуги при перекусці і треба хіба погратулювати секретареві відділу Павловському за те, що він умів і обслужити гостей і помагати виконувати програму. Шкода, що я не міг побачити головної радної У. Н. Союзу, панни Геноефи Зенко, яка очевидно була перешкоджена чимсь, коли не приїхала з Акрон.

Григорій Костишин.

Що писала „Свобода" тому 30 років?

Січень 1913 року.

ПОКЛИК У СПРАВІ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ І МУЗЕЮ

„Просвітна Комісія Українського Народного Союзу" видала поклик в справі заснування Української Центральної Бібліотеки й Музею в Злучених Державах для загального вжитку американських українців. Проситься слати дари й посилки на ту ціль на таку адресу: Юкрейніен Сентрал Лайбрері, 83 Гренд Ст., Джерзі Сіті, Н. Дж. Під покликом підписані: Д-р Володимир Сіменович як голова Комісії, а Емілія Струтинська як секретарка.

ВІДСВЯТКУВАТИ ПАМЯТЬ М. ЛИСЕНКА

Вище згадана Просвітна Комісія У. Н. Союзу видала в тому місяці теж поклик в справі святочних вечерків, присвячених памяти Миколи Лисенка, що помер 12. листопаду 1912 р. При тому піддано думку злуки всіх українських музичних, співацьких і драматичних товариств та заложення Центральної Музичної Бібліотека ім. М. Лисенка.

УКРАЇНЦІ В КАНЗАС СИТІ

М. К. пише в дописі з Канзас Ситі, Кан.: Не минуло ще три роки, як в Канзас Ситі почали осідати русини-українці. Тому, що робота тут іде все добре, то декотрі, більш запопадливі, вже стали власниками домів. Інтеліґенції нема в нас, ані бизнесменів, тож і рух просвітний у нас іде слабо. Одначе всежтаки заложили ми недавно Братство св. Володимира, від. 323 У. Н. Союзу і дотепер наше братство числить понад 30 членів, а всіх українців тут нараховують понад 300 душ. Решта ходять самопас, а дехто належить навіть до польських організацій і вже цілковито спольщився. Щоб ратувати наших людей перед подібним клопотом, почали деякі провідні одиниці передумувати над заложенням грекокат. парохії.

В СПРАВІ ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ГАЛИЧИНІ

Віденська „Нає Фрає Прессе" проголосила проєкт відручного цісарського письма про заснування українського університету. В проєкті є такі точки: Самостійний український університет має бути заснований у шкільнім році 1918-1919. Означення місця осідку цього університету застерігається законодатній владі. Аж до часу креовання самостійного українського університету задержать свою правосильність всі постанови про вживання української мови в теперішнім університеті у Львові.

ЗГИНУЛО ТЕЖ І ДВОХ ҐЕНЕРАЛІВ.

НЮ ДЕЛІ (Індія). — Підчас катастрофи, наслідком якої згинуло на особовім літаку 10 осіб, згинуло теж і двох британійських ґенералів.

ҐЕН. РОМЕЛЬ ГОТОВ ПЕРЕБРАТИ МІЛІТАРНУ ВЛАДУ В БОЛГАРІЇ.

ЛОНДОН. — Болгарія готова стати тепер другою Данією. Вправді премієр Богдан Філоф звернувся до опозиції з покликом задержати 40-дневне перемиря, але ледви чи з цього що вийде. Німці поставили ультимативне домагання збудувати негайно другу Маріца лінію для оборони перед аліянтською інвазією, та спинити комуністичну агітацію. Мабуть так буде, що маршал ген. Ервин Ромель, що прибуде на похорон короля Бориса як представник Гітлера, стане мілітарним комендантом Болгарії й перебере всю владу.

Роберт Брако.

НЕМОВЛЯ

Нарешті, вже майже на світанку, опришок найшов нагоду заробітку. Знеохочений та втомлений тим, що надармо увихався та вичікував у засідках, сів був на хіднику, біля огородів площі Кавура, понурих і самітних наче цвинтар, вохких. Нарікаючи на долю, поглядав на вози, що ліниво котилися, тяжко вдаряючи великими колесами по нерівній дорозі. На щастя, як спостеріг свою жертву, не було вже тут ніяких возів.

Нагода виконати напад була знаменита. Тому скочив на плечі прихожого, що йшов помало, наче сплячий та втомлений, схопив його одною рукою за карк, держав кріпко та сказав:

— Скоро, давай все, що маєш при собі!

Був то чоловік низький, сухорлявий, що навіть і подумати не міг, щоб міг боронитися.

— Не вбивай мене, — просив кланцаючи зубами, а коліна під ним угиналися, так, що виглядав на ще меншого, ніж був справді.

— Візьми годинник і ланцюжок, одначе не вбивай мене, не роби мені нічого злого!

— Годинник і ланцюжок, це мені ще замало.

— Це щире золото...

— Ще замало мені. Дай ще мені гроші.

І приклав йому до горла вигострений ніж.

— Чекай... не вбивай мене... Щож тобі з моєї смерти?... Дам тобі все, що зажадаєш... Чекай...

— Я теж так думаю. Так буде краще.

Перешукав скоро його кишені, витягнув хустичку, ключ, цигара й портфель. Ключ і хустку віддав і відправив ограбленого зі словами:

— Іди тепер за своїми орудками та неоглядайся позад себе. Добраніч.

Ограблений втік, наче гонений щур. Опришок, нетерпеливий, хотів зараз заглянути до портфелю, тому перескочив скоро низький дротяний паркан та пропав в огородовій алеї, де міг спокійно перерахувати гроші. Осіння ніч була ясна й погідна. Небо зоряне давало йому доволі світла. І вже похилений забирався отворити портфель, як нараз налякався близької тіни жінки, що рачкувала між деревами. Зірвався з місця, та рівночасно ця жінка також перелякалась, підвелася і сказала:

— Ні, ні! Не можеш мене обвинуватити перед владою! Не можеш! Я ще тут! Я ще не відійшла! Не оставила його самого! Не можеш обвинувати мене!

Побіч, у вузькій заглибині в землі, побачив клуночок.

— А ти хльорко! — скрикнув злодій — це труп дитини!

— Ні, воно живе, — відповіла жінка, думаючи, що так виправдається. — Це живий хлопчик.

— Побачу.

— Не торкайся його. Воно спить.

— Спить?

— Так. Воно бідненьке вродилося гарне та сильне. І наче я ніколи не мала розлучитися з ним, чотири дні скривала я його завинене в ваті, бо я не могла встати з ліжка. Приятелька, що мене потайки доглядала підчас злогів, не могла зробити, що — як сподівалася — я сама зроблю. Аж цієї ночі я зібрала відвагу віддати це немовля на смерть.

— Чогож ти хотіла його живцем закопати?

— Ні, ні. Я хотіла відадти його на ласку долі. Я думала собі, хто зна, може Господь милосердний візьме його під свою опіку.

— А цієї ями не викопала ти в землі, ти нуждо проклята?

— Я її не викопала, присягаюся. Я найшла її тут. Здавалося мені, наче нарошно жде на мене.

— І ти хотіла це бідне сотворіння, твоє тіло та кров оставити тут, на студені, щоб напевно замерзло? Таж ти хотіла оставити його на студіні й негоді.

— Не можеш мене обвинуватити перед владою, бо я ще не оставила його.

— Ти найнужденніша звірюка під сонцем. Галери, це ще замала кара за твій злочин. Ходи зі мною!

І схопив її за руку, начеб хотів волікти її за собою. Не боронилася, не противилася, зате загрозила йому:

— Коли донесеш на мене, скажу арештувати тебе за вуличну грабіж.

У цюж мить пустив її та став гризти пальці своїх рук. Потім спитав її спокійно:

— Ти бачила мене?

— Я ввійшла тут із іншого кінця городу, темнішого. Нараз побачила я тебе, як ти сидів на хіднику. Я не хотіла втікати. Я підозрівала, що ти поліційний аґент. Колиб я була втікала, це могло погубити мене, бо ти міг побачити мене та пуститися за мною в погоню. Тому я прилягла до землі, за цією лавкою та ждала, аж відійдеш. Ти не відходив, а я не ворушилася. Як ти напав на того прохожого, я сказала до себе: „Це грабіжник, нема чого занадто боятися". Тоді я теж взялася за діло. Як ти ограблював, я вкладала дитину до найденої ями. Я не сподівалася, що ти можеш потім надійти з цього боку... Та видно, що ми грішники та що діявол хоче нас обоїх знищити... Ти прийшов саме тут, а тепер, як не будеш мовчати, я також не буду мовчати. Підемо обоє разом на ґалери.

— Щож маю тобі відповісти? Ти правду говориш. Та я, бідний чоловік, як краду, то наражую сам себе на небезпеку, щоби дати хліб моїй жінці, чесній жінці, коли ти, безстиднице, закопуючи живцем безборонне сотворіння, власну дитину, твоє тіло та кров! Тому скажи, чи то однаковий злочин?

— Я не маю нікого, хто думав би про мене. Не маю чоловіка, не маю батька, не маю брата ні любка. Той, що мене знасилував, помер. Працюю понад сили на хліб для себе та для матері. Колиб люди знали, що я привела на світ дитину, плюнулиб мені в лице і я не найшлаб зарібку. А потім, хто виховав би мені цю дитину? Відки я взялаб на удержання. Колиж я померла би, що сталося би з моєю матірю, нещасною калікою, що не має влади в ногах?

— Е, — сказав опришок, уже трохи одобруханий — на світі ніколи не діється так, як ми хотіли би... Все інакше, все навпаки. Я також міг би багато говорити про це.

Зняв шапку, пошкробався в голову та задумався.

А потім похилився над немовлятком. Обережно й ніжно підніс ганчірки, що в них була завинена дитина, так, що відкрив голівку немовлятка. Немовля мало очі примкнені. Опришок приложив ухо, наслухував і за хвилинку сказав спокійно:

— Не вмерло. Віддихає.

Встав, отворив портфель, перерахував докладно гроші та сказав наче до себе:

— Добре.

Потім звернувся до жінки та сказав їй ті самі слова, якими звичайно відправляв окрадених:

— А тепер іди за своїми орудками та не відвертайся!

— Що тобі прийшло до голови? — спитала жінка дріжучим і покірливим голосом.

— Занесу дитину до себе, — відповів і не глянув на жінку, а заложив шапку на бакир. — Краще йому буде в мене, ніж закопаному живцем. Гроші на молоко для нього маю, а про все інше буде дбати моя жінка. Вона далаб собі очі вибрати, щоб лише мала сина. А того сина матиме від мене, хоч це не її дитина, та це дарунок, який я приношу їй. Скількиж то разів докучала мені та гризла мене, що хотілаб собі бодай сироту виховати! Бідна, буде тепер щаслива, як почує слово: „мамо".

Знову нахилився до землі й обережно та ніжно взяв дитину на руки.

А коли жінка стояла все ще оподалік нахмарена та здивована, повторив уперто:

— Підеш, чи не підеш?

— Вже йду.

— Одначе умова виразна: Затям собі добре, що зовсім не знаємося. Розумієш мене? Ти ніколи не бачила мене на очі, я тебе не бачив. Розумієш, чи ні?

Розумію.

— Іди тепер за твоїми орудками та не оглядайся!

Відійшла мовчки, не оглядаючися позад себе.

ЯК ІТАЛІЯ ОБОРОНЯЛА СИЦИЛІЮ? Ось цей ряд гармат находиться на італійськім побережжю, звідки італійці обстрілювали аліянтські відділи в Сицилії, як вони докінчували її здобуття. Тепер італійці будуть пробувати боронитись тими гарматами проти інвазії.

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАТИ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

БУКОВИНСЬКІ НІМЦІ ІДУТЬ ДО ПОЛЬЩІ

БЕРН (Швайцарія) (ОНА). — Наспівша німецька преса принесла вістку, що німецька переселенча комісія видала приказ, щоби німецьке населення на Буковині переселювалося до західної Польщі. Націсти є тої думки, що західні землі бувшої польської держави будуть належати до Німеччини і всі німці, безогляду деб вони не були, повинні переселитися в Німеччину. Підбиті націстами землі мають стати німецькими кольоніями і туди влада висилатиме тільки таких людей, яким вона може довіряти. Давні кольоністи на українських землях уже засимілювались до тої міри, що націсти не можуть на них покладатися і тому стараються переселювати їх до Польщі.

Румунський уряд з початку противився німецьким розпорядкам, бо він хотів би задержати Буковину для себе, але Антонеску немає нічого до балакання і німці роблять, що самі хочуть. Буковинські німці продають свої господарства і виїздять до Польщі.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

МЕНВІЛ, Р. АЙ. — Квартальні збори Тов. ім. М. Драгоманова, від. 181, відбудуться в неділю, 5. вересня, в годині 3. пополудні, в У. Н. Домі на Комплай Гил. Обовязком всіх членів є прийти на означений час. — Ю. Ясінчук, предс.; П. Тиняк, кас.; П. Черкас, секр.

ШІКАҐО, ІЛЛ. — Місячні збори Тов. ім. Дмитра Вітовського, від. 301, відбудуться в неділю, 5. вересня, в год. 1. пополудні, в парохіяльній салі, 1944 В. Ірі вул. Просимо всіх членів прийти на ці збори. Довгуючі члени будуть суспендовані, як не вирівнають довгу. — За уряд: Л. Доманьщук, предс.; К. Гавлічинський, кас.; М. Горний, секр.

БРУКЛИН, Н. Й. — Тов. ім. Б. Хмельницького під Покр. Пресв. Тройці, від. 158, відбуде тривартальні збори в суботу, 4. вересня, в 8. год. ввечір, в У. Н. Домі, 216-218 Гренд ул. Просимо дуже всіх членів прийти на ці збори, бо є дуже важні справи до полагодження. — Ю. Павчак, гол.; М. Баглай, фін. секр.; М. Кіт, рек. секр.

ТАРЗАН ч. 828. Необережний вязник.

„Випустіть мене!" Зіла кричала. „Я мушу помогти Тарзанови!"

„Ми мусимо її вспокоїти," сказав начальник вязниці свому сторожеви; „цей крик може збудити ціле місто".

З довірям вони ввійшли до вязниці, не знаючи ні завзяття ні сили дивної дівчини.

Нагло Зіла кинулася до ніг. Як вони звалилися, вона видала окрик.